

RECENSIONS

SERRA, M. & SERRAT, E. & SOLÉ, R. & BEL, A. & APARICI, M. (2000).
La adquisición del lenguaje. Barcelona: Ariel. 605 p.

IMMA CREUS
Universitat de Lleida

El procés d'adquisició lingüística és un tema que sovint exigeix un tractament interdisciplinari, malgrat que la seva anàlisi hagi estat focalitzada sobretot des de la psicolingüística, almenys des que es formalitzà la relació entre psicologia i lingüística. D'aleshores ençà –especialment a partir dels anys 60– la bibliografia que ha generat l'interès per descobrir com adquirim el llenguatge i quin és el recorregut que segueix el seu desenvolupament s'ha anat multiplicant any rere any, ja sigui a partir de treballs de rerefons més teòric com a partir de treballs de tipus experimental, molts d'ells basats en l'anglès però als quals s'han anat sumant els relatius a d'altres llengües. Consegüentment, avui disposem d'un corpus de dades prou voluminós que ens permet tenir una visió translingüística de l'adquisició del llenguatge. Entre aquestes llengües s'inclouen el català i el castellà, les dades dels quals procedeixen majoritàriament d'estudis longitudinals i transversals, que generalment han estat fruit de tesis doctorals o de projectes d'investigació més ambiciosos. Fins ara, però, les referències bibliogràfiques de què disposàvem eren més aviat disperses, de manera que la publicació recent del llibre que ressenyem, *La adquisición del lenguaje*, contribueix sens dubte a compendiar tant els diferents enfocaments teòrics, a partir dels quals es pot plantejar l'adquisició del llenguatge, com els resultats de diverses investigacions. Aquesta és per tant una de les principals aportacions de l'obra en qüestió.

De fet, podríem dir que en aquesta aportació se sintetitzen els objectius que els mateixos autors expliciten en el pròleg de l'obra: '*una primera razón,*

pues, para la realización de este manual ha sido la de reunir una serie de trabajos dispersos realizado [sic] a partir de los análisis de nuestro corpus Serra-Solé (p. 8), al qual se sumaria un segon objectiu que tindria a veure amb el fet que '[...] se hacia [sic] necesaria una presentación sistemática de las teorías y una profundización en los conocimientos actuales acerca de la adquisición en otras lenguas [...]' (p. 8). D'altra banda, cal fer notar ja des del principi un manifest interès pedagògic que traspua no només en la definició que els autors fan de l'obra, caracterizant-la de 'manual avanzado' per a l'estudi de l'adquisició de la llengua castellana i catalana, sinó sobretot en les recomanacions d'itinerari de lectura que proposen per als alumnes que puguin seguir l'assignatura d'*adquisició del llenguatge* en qualsevol facultat en què sigui possible cursar-la. Això no exclou, naturalment, l'interès que el llibre pugui tenir –que el té– per a qualsevol estudiós de la llengua i del procés d'adquisició del llenguatge en particular (lingüista, psicòleg, logopeda, etc.).

El contingut d'aquesta extensa obra s'estructura a partir de vuit capítols als quals s'afegeixen uns annexos que contenen llistes de paraules extretes del corpus Serra-Solé, que, com hem pogut comprovar en els objectius, nodreix en bona mesura les dades referides a l'adquisició del castellà i català, i que a més forma part d'una base de dades de llenguatge infantil d'abast internacional, coneguda com a sistema CHILDES (*Child Language Data Exchange System*) i que és consultable via electrònica (<http://chilides.psy.cmu.edu/>). En aquestes llistes, que es presenten en forma de taules, s'hi pot consultar quina és la freqüència d'aparició de diferents mots pertanyents a categories gramaticals diverses, segons tres franges d'edat: 12–23 mesos, 24–35 mesos i 36–47 mesos, que corresponen a les gravacions dels 10 nens i nenes que integren l'esmentat corpus. Pel que fa a la resta de capítols, d'entrada podem constatar que la seva disposició és en certa manera 'clàssica', és a dir, comparable a molts dels manuals de psicolingüística publicats, però amb algunes mancances que els mateixos autors fan evidents, com ara que no hi ha cap capítol dedicat al bilingüisme, a l'adquisició de la lectura o a les patologies relacionades amb el procés d'adquisició lingüística, fet aquest certament sorprenent tenint en compte la trajectòria investigadora d'un dels autors, Miquel Serra. Per un altre costat, cal dir que tot i que es tracta d'una obra col·lectiva s'ha optat per evitar de subscriure cada un dels capítols segons l'autoria que els correspon i que el lector troba únicament explicitada al pròleg. D'aquesta manera sabem que la 'iniciativa' –tal com apareix al pròleg– dels dos primers capítols i del quart i cinquè corresponen a Miquel Serra, catedràtic de Psicologia Bàsica de la Universitat de Barcelona i membre del comitè executiu de la «Inter-

national Association for the Study of Child Language»; el tercer i el vuitè correspondrien a Rosa Solé, catedràtica de Psicologia Evolutiva de la Universitat Autònoma de Barcelona; el sisè a Elisabet Serrat i el setè a Aurora Bel i Melina Aparici, la qual cosa queda clarament justificada si hom ressegueix els camps de recerca d'aquestes investigadores. En qualsevol cas, les diferències d'estil i de parer que en una obra d'aquestes característiques necessàriament hi ha, així com els possibles encavalcaments, han estat neutralitzats amb força encert.

Centrant-nos ja en el contingut particular de cada capítol, la primera cosa destacable és que el lector en pot fer una lectura selectiva. D'aquesta manera, doncs, hom pot prescindir per exemple del primer capítol, on es tracten aspectes generals com ara les característiques principals dels diferents components del llenguatge, quines són les línies en la investigació relacionada amb l'adquisició del llenguatge o bé l'evolució històrica d'aquesta disciplina. Tanmateix, en aquest cas convindria precisar alguns dels conceptes lingüístics que s'hi esmenten ja que, entre altres coses, es tracta d'un capítol d'introducció terminològica. Així, a la pàg. 52 (línies 6-7) s'afirma que la fonètica acústica tracta els aspectes sonors i perceptius de la parla, quan més aviat aquesta darrera tasca correspon a la fonètica perceptiva; o encara en el camp de la fonètica, la imprecisió entre el que es considera un fonema (s'esmenta el fonema /s/ del castellà, p. 52, l. 19-20) i el que és un al·lòfon, que en aquest cas a més caldria transcriure entre claudàtors [z]. Igualment he detectat algun error terminològic com el fet de considerar pronom possessiu el que és un adjectiu possessiu (p. 53, l. 11).

En relació amb els capítols 2 i 3, que de fet aporten una visió complementària del procés d'adquisició del llenguatge, es pot seguir el mateix procediment selectiu que en el primer. El segon capítol s'estén en consideracions de tipus més aviat evolutiu que impliquen el desenvolupament neurològic, el procés d'audició i el de percepció, mentre que el tercer se centra en les bases socials i cognoscitives del llenguatge, és a dir, més en la línia d'una concepció del llenguatge com a base de la comunicació humana. Sigui com sigui, i independentment dels interessos del lector o dels seus coneixements previs sobre el tema, la lectura d'aquests capítols inicials és força enriquidora, per la qual cosa més que proposar-ne una lectura selectiva el que potser s'hauria de proposar és un lectura no lineal, ja que no és imprescindible fer una lectura continuada dels capítols inicials; fins i tot en alguns casos és poc recomanable atès el volum de dades que s'hi contenen. La resta de capítols ja entren de ple en el que és el procés d'adquisició dels diferents components del llenguatge.

El capítol 4 s'inicia amb la descripció de les habilitats fonològiques i fo-

nètiques, on a més d'una breu introducció a les característiques del sistema fonològic del català i del castellà, hom pot resseguir el procés d'adquisició de les seves unitats alhora que es concreten algunes de les assumpcions teòriques més destacades. Es tracta, però, únicament de la descripció d'unitats segmentals, cosa que evidencia el buit que existeix encara en l'anàlisi del desenvolupament de les unitats suprasegmentals de les llengües que ens són més properes, i que sens dubte és una línia d'investigació encara poc fressada que contribuiria a completar el procés d'adquisició fonètica. Segueix el capítol dedicat a l'adquisició del lèxic, l'enfocament del qual és destacable pel fet que a diferència d'altres treballs s'aposta més aviat per una visió de l'adquisició del lèxic com un procés de base cognitiva.

La descripció més aprofundida correspon a l'adquisició de la morfosintaxi, que es descriu al llarg de dos capítols. En el capítol 6 podríem dir que se centra més en la descripció de l'adquisició de la morfologia, mentre que el capítol 7 es dedica a qüestions de sintaxi, concretament a les relacionades amb la modalitat oracional. D'altra banda, si el primer d'aquests dos capítols permet seguir de forma detallada l'inici del que hom qualifica com a 'parla gramatical', en el segon, ens situem ja en la majoria dels casos en un estadi avançat del desenvolupament lingüístic. Amb tot, aquests capítols tenen un component addicional que els fa especialment interessants, i són les abundants referències a treballs duts a terme sobre els aspectes que s'hi tracten, entre els quals s'inclouen les dades procedents de les tesis doctorals de les autores dels capítols. En qualsevol cas, la seva lectura és plena de suggeriments implícits per a línies d'investigació futures. Per últim, clou el llibre el capítol dedicat al desenvolupament de la pragmàtica que centra l'atenció en tres aspectes: les destreses comunicatives exemplificades amb la conversa, els actes de parla i el discurs connectat, concretament el que té a veure amb la narració oral. No s'hi tracten, però, altres estratègies que el nen utilitza, com ara el llenguatge gestual, o fins i tot altres destreses comunicatives a més de la conversacional, per la qual cosa és un capítol que podria ampliar-se amb alguns temes potser menys explotats.

Pel que fa a les característiques estructurals del llibre, cal destacar l'adopció de diferents convencions que contribueixen de manera decisiva a fer més entenedora i lleugera la lectura, si hom interpreta aquestes convencions, tal com deia al principi, de forma selectiva. Em refereixo al fet que cada capítol vagi precedit d'una introducció general sobre els aspectes que seguidament es tracten amb detall, o al resum dels punts bàsics que cal retenir i que clou cada un dels capítols. En aquest cas, és evident que el llibre aconsegueix l'objectiu de convertir-se en una eina didàctica. A més, cal afegir-hi l'ús

de convencions tipogràfiques com ara les negretes, que s'empren per destacar els conceptes bàsics que s'expliquen al llarg del llibre, o la cursiva, que s'utilitza només per ressaltar conceptes importants però que no es defineixen. De totes maneres, em fa l'efecte que hagués estat molt útil aplegar aquests conceptes en forma de glossari, la qual cosa, a més d'afavorir-ne la consulta, podria facilitar-ne la comprensió. Quant a les possibilitats de fer més amena la lectura, hi contribueix sens dubte la disposició en forma de quadres o taules dels resultats d'algunes investigacions, manlevats o adaptats dels originals corresponents. Ara bé, el lector també pot trobar informació ampliada en paràgrafs ortografiats amb lletra de cos inferior a la resta i tabulats més a la dreta.

Per acabar no voldria passar per alt alguns dels aspectes que considero millorables d'aquesta obra i que es podrien concretar en dos. Per un costat, si tenim en compte el caràcter didàctic del llibre i els esforços dels autors, com hem vist, per contribuir a aquest objectiu, hi trobo a faltar propostes didàctiques en forma d'exercicis o bé suggeriments per a possibles treballs de recerca futura –en la línia d'altres obres, com ara la de Jean Berko Gleason¹ [1]–, atès que d'aquesta manera hom podria concebre el llibre com una eina més autònoma si el que es pretén és introduir el lector en el camp de la investigació en adquisició del llenguatge. Altrament, fa l'efecte que es parteix de la idea que aquestes propostes didàctiques no sols són pròpies sinó exclusives de les aules d'una universitat. També podríem considerar –i ara en relació amb la bibliografia– que si per un costat les referències són abundants, la qual cosa és força meritòria, per l'altre, s'han descuidat alguns detalls com el fet sovintejat de no afegir la relació de pàgines quan es tracta de citacions de capítols de llibres. En aquest cas, resulta una mancança important si pensem que de vegades per consultar un treball que forma part d'un volum, no sempre es pot recórrer a l'ús directe d'aquest sinó que sovint cal utilitzar altres procediments de consulta. No disposar de la paginació pot dificultar aquest accés bibliogràfic a distància. D'altra banda, el lector agrairia tenir informació sobre l'any de la versió original d'alguns treballs, ja sigui la corresponent a la primera edició o posteriors.

Com a conclusió, caldria insistir en el fet que el llibre contribueix a omplir un buit important en la bibliografia sobre l'adquisició del llenguatge. Això fa que sigui de lectura imprescindible per a tota persona interessada en aquest

¹Les referències bibliogràfiques d'aquesta autora corresponents a la dècada dels anys 50–60 se solen citar com a Berko. Tanmateix, en treballs posteriors la pròpia autora se cita com a Gleason, J. Berko –vegeu-ne les referències a Gleason, J. Berko [1, p. 35, 37, 153, 155]– per la qual cosa crec que és un criteri de citació bibliogràfica que caldria adoptar.

àmbit de la investigació lingüística. Tanmateix, no de forma exclusiva, ja que aquesta és també una obra per aprendre a reflexionar sobre la llengua i per comprovar com des de la teoria es pot donar resposta als reptes que es plantegen des de la pràctica.

Referències

- [1] GLEASON, J. BERKO ([1989] 1997⁴). *The Development of Language*. Boston: Allyn and Bacon.